

МЕТОДИКА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДСИСТЕМ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Пантелєєв В.П., к.е.н., доцент

Лепілін М. Г., здобувач

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Дістала подальший розвиток методика ефективного функціонування підсистем фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Надані інструментарій реалізації завдань кожної з чотирьох підсистем, застосування підсистемами методик і показників, визначені критерії ефективності функціонування підсистем.

Ключові слова: підсистеми фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, ефективне функціонування підсистем.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Система фінансової безпеки суб'єктів підприємництва сьогодні забезпечує цілісний захист фінансових ресурсів, власного та займаного капіталу у майбутньому. Оптимізація структури ліквідних активів до адекватної впливам поточних фінансових загроз та небезпек, необхідне і доцільне використання вільних зовнішніх фінансових резервів, ліквідація фінансового дисбалансу до рівноваги (точці фінансової небезпеки) зосереджує увагу на особливостях забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва [5]. Система фінансової безпеки є ключовим елементом механізму забезпечення фінансової незалежності суб'єкта, дозволяє платоспроможності, ліквідності, автономності гнучко протистояти завданій фінансової шкоди. Широке коло завдань, функцій, інструментів, необхідних фінансових протидій, методик впливів формує розподіл системи на відокремлені підсистеми фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Вибір кількості підсистем, індикаторів і фінансових меж небезпек, ідентифікація та детермінація загроз згідно класифікатора, корегування грошових потоків у поточному часі, ліквідація чи нівелювання негативного фінансового впливу залежить від поставлених цілей щодо кожної підсистеми фінбезпеки [2].

Зв'язок із важливими науковими завданнями теми дослідження полягає у розробці ключового елемента механізму подолання фінансових небезпек суб'єктів підприємництва, інтеграції функцій та завдань фінбезпеки у господарчий процес, формування концепції забезпечення фінансового захисту майнових інтересів засновників. Зв'язок з практичними завданнями є у подальшому розвитку методики ефективного функціонування підсистем фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Результати дослідження допоможуть фінансовим фахівцям реалізовувати план заходів щодо запобігання криз, ліквідувати втрату фінансової рівноваги суб'єкта і автономності капіталу, використовувати грошові потоки як інструмент протидії негативного впливу на активи суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У науковій роботі Ашуєв А.М. звернув увагу на необхідність застосування методів та функцій бенчмаркінгу на ранковій стадії ідентифікації загроз. Саме використання бенчмаркінгу як інструменту антивпливу загрозам призводить до поліпшення фінансового стану суб'єкта і є шляхом стабільності [1]. Єрмошенко М.М. визначає економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємництва, розглядає поняття категорій фінансової безпеки як важливу частку складової економічної безпеки [2]. Барановський О.І. запропонував методологію оцінки та механізми забезпечення фінансової безпеки в Україні згідно до характеру вимог господарчої діяльності конкретно кожного суб'єкта [3]. На думку Шевцової О.Й., побудова системи фінансової безпеки банку неможлива без рішення сучасних аспектів попередження загроз, визначеного кола завдань [4]. Пластун О.Л. обґрунтував кількісні методики прогнозування ключових напрямків розвитку системи фінансової безпеки. Вважає державне регулювання

фінансової безпеки суб'єктів підприємництва необхідним [5]. Болгар Т.М. затверджує, що забезпечення фінансової безпеки потребує фінансового контролю за ризиками та ресурсами, а моніторинг рівня фінансової безпеки є інструментом захисту [6]. Коваленко В.В. зробив висновок у необхідності обов'язкового фінансового моніторингу як складової системи фінансової безпеки [7]. Єпіфанов А.О. запропонував розподіл системи безпеки суб'єктів на підсистеми та надав механізм їх взаємодії зворотнім зв'язком [8].

Виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Аспектами теоретичних досліджень ділянки ефективного функціонування систем і підсистем фінбезпеки займаються вчені М.І. Зубок, Є.В. Новосядла, А.В. Гукова, І.Д. Анікіна [8]. В роботах цих авторів розглядається визначення сутності безпеки ширше, ніж як рівень забезпеченості власними фінансовими ресурсами (тобто фінансового стану) чи фінансова здатність, що відповідає логіці проводити фінансову стратегію відповідно цілям власників. Невирішена частина загальної проблеми полягає у розробці гнучких моделей систем фінансової безпеки для суб'єктів підприємництва та формування підсистем фінансової безпеки, маючих методику ефективного функціонування і здатних протистояти класифікованим загрозам. Відсутні інструменти реалізації завдань підсистем, методи, важелі, показники, які характеризують межі локальних функцій, критерії ефективності протидій фінансовим небезпекам. Конкретні рекомендації щодо позитивного грошового потоку адекватного руйнуванню активів суб'єкта відсутні. Шляхи обміну інформаційними потоками між підсистемами і напрямки аналітичної роботи безликі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Базуючись на колі завдань системи фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, запропонувати інструментарій реалізації завдань окремим підсистемам, фінансові методи та вимоги методики щодо формування нормативних (фінансових безпечних) показників суб'єкта. Визначити шлях розрахунку розміру дефіциту грошових коштів щодо протидій впливу загроз. Відобразити у таблиці методику ефективного функціонування підсистем фінансової безпеки суб'єктів .

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Реадаптація знань руху фінансів, відсутність методик, їх систематизації формує потребу в ретельній логічній комплектації окремих систем фінансової безпеки для кожного суб'єкта підприємництва. На думку авторів, розподіл системи на окремі чотири підсистеми з різноплановими функціями та обов'язками є мінімальне рішення проблеми ефективності механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Систему фінансової безпеки суб'єктів підприємництва відобразимо у таблиці 1.

Система фінансової безпеки суб'єктів підприємництва

Таблиця 1

Система фінансової безпеки суб'єктів підприємництва			
Підсистема діагностики	Підсистема контролю	Підсистема важелів	Підсистема інформації

Можемо відзначити завдання підсистеми фінансової діагностики – ідентифікація фінансових загроз, визначення масштабів втрати власної фінансової рівноваги, дослідження основних факторів настання фінансової кризи, визначення фіктивних і навмисних впливів фінансового середовища, оцінка можливості поточного банкрутства, виділення змін даних фінансової звітності, відпрацювання прогнозу розвитку негативних фінансових подій.

Пропонуємо наступні завдання підсистеми контролю – це перевірка інтерпретації фінансової інформації від підсистеми фінансової діагностики, розробка бюджетів та фінансових сценаріїв реалізації програм фінзахисту, визначення та фіксація контрольних показників кризової ділянки, детальний фінансовий аналіз допустимих меж відхилення контрольних показників у відсотках від безпечних, обґрунтування суми прогнозованої шкоди (або неочікуваного доходу, якій сформує додаткове податкове навантаження), складання переліку фінансових прорахунків та шляхів корегування процесу, пропонування розміру додаткового грошового потоку (чи субституту), адекватного фінансовому впливу руйнування, подання до затвердження засновникам бюджету та плану заходів щодо

нейтралізації негативного впливу, оцінка ефективності та достатності фінансової нейтралізації загроз.

Характерними завданнями підсистеми важелів на думку авторів, є усунення негативних фінансових процесів, руйнуючих ліквідність суб'єкта, нейтралізація впливу фінансових прорахунків і шляхів кризових явищ, нівелювання фінансових ризиків, замаскованих загроз, явищ небезпеки, реагування і реалізація бюджету та плану заходів щодо запобігання криз, ліквідація втрати фінансової рівноваги, автономності, факторів банкрутства, трансформування поточної структури пасивів і оборотних активів до безпечних, забезпечення безпеки внескам засновників, дивідендам, пасивам.

Підсистема інформації виконує завдання щодо накопичування і сортування публічної фінансової інформації згідно потреби та характеру господарчої діяльності суб'єкта, його статутної діяльності і при необхідності – ліцензійної.

На думку авторів, фінансові методи системи фінансової безпеки – фінансовий аналіз приросту власного капіталу, фінансове планування бюджету заходів щодо нейтралізації впливу кризи, гнучкість страхування критичних ризиків, хеджування ключових загроз, оптимізація податкового навантаження, розрахунок залучення кредиту, фінансовий контроль, прогнозування шкоди. Розташуємо інструментарій реалізації та завдання підсистеми діагностики в таблиці 2.

Інструментарій реалізації та завдання підсистеми діагностики

Таблиця 2

№	Завдання підсистеми діагностики	Інструментарій реалізації завдання
	1	2
1	Ідентифікація фінансових загроз	Моніторинг ліквідності, автономності, податків
	1	2
2	Визначення масштабів втрати фінансової рівноваги	Порівняльний аналіз чинників платоспроможності та потоків
3	Дослідження основних факторів настання фінансової кризи	Співвідношення абсолютних показників кредиторського і дебіторського боргу
4	Відзначення фіктивних і навмисних впливів фінансового середовища	Бенчмаркінг та внутрішній фінансовий контроль, узагальнення
5	Оцінка можливості поточного банкрутства	Розрахунок коефіцієнту Бивера, п'ятифакторний моделі Альтмана
6	Відпрацювання прогнозу розвитку фінансових подій	Відзначення потреби додаткових фінансових коштів та їх джерел

На думку авторів, інструментарій реалізації та завдання підсистеми контролю викладемо у таблиці 3.

Інструментарій реалізації та завдання підсистеми контролю

Таблиця 3

№	Завдання підсистеми контролю	Інструментарій реалізації завдання
1	Перевірка інтерпретації фінансової інформації	Визначення характеру та сутності фінансової діяльності
2	Розробка бюджетів та фінансових сценаріїв	Розрахунки та зіставлення відхилень від планових
3	Детальний фінансовий аналіз допустимих меж відхилення	Показники корегування фінансових ресурсів та їх джерел
4	Обґрунтування сум прогнозних шкоду або неочікуваного доходу	Емпіричний фінансовий прогноз, калькуляція суми шкоди, доходу
5	Складання переліку фінансових прорахунків та шляхів корегування	Формування ряду помилок, умов невизначеності
6	Пропонування розміру додаткового грошового потоку (субституту)	Викликання грошового потоку, генерування механізму протидій

Фінансові важелі фінансової безпеки суб'єктів підприємництва – це фонди зносу, страхові, резервні, позикові, ощадні, накопичувальні, платня найманої праці, внески засновників, власний капітал, залучений, товарні кредити, пільги, податки, короткострокові інвестиції, цінні папери, фінансові гарантії, поруки, залоги, авалювання акредітиву, нормативне ціноутворення, платня дивідендів, рекапіталізація та інше. На думку авторів, інструментарій реалізації та завдання підсистеми важелів викладемо у таблиці 4.

Інструментарій реалізації та завдання підсистеми важелів

Таблиця 4

№	Завдання підсистеми важелів	Інструментарій реалізації завдання
1	Усунення негативних фінансових процесів, руйнуючих ліквідність	Ліквідація дефіциту грошових коштів, формування резервів
2	Нейтралізація впливу фінансових прорахунків і кризових шляхів	Усунення перешкод нормам фінансового функціонування
3	Нівелювання фінансових ризиків, замаскованих загроз, небезпек	Хеджування логік створення кризи, маніпулювання даними
4	Реагування і реалізація бюджету та плану заходів щодо запобігання	Боротьба із саботуванням, перекручуванням звітності
5	Ліквідація втрати фінансової рівноваги, автономності	Використовування власних джерел, грошових та займаних коштів
6	Забезпечення захисту внескам засновників, дивідендам	Згортання ваги дебіторської заборгованості, диверсифікація

Функціонування системи фінансової безпеки реалізується шляхом об'єднання і синхронізації роботи всіх підсистем на спільній результат. Важливе наукове завдання – побудова методики ефективного функціонування підсистем фінансової безпеки. На думку авторів, увагу варто звернути на визначення показників через виконання функцій підсистемою діагностики і інструментарій реалізації завдання розмістімо у таблиці 5.

Показники виконання функцій підсистемою діагностики і інструментарій реалізації завдання

Таблиця 5

№	Інструментарій реалізації завдання	Показники виконання функцій підсистемою
1	Моніторинг ліквідності, автономності, податків	Тренд динаміці коефіцієнтів ліквідності, автономності, покриття
2	Порівнянній аналіз чинників платоспроможності та потоків	Зміни маневреності коштів, коефіцієнтів платоспроможності
3	Співвідношення показників кредиторського боргу	Зріст ваги та тривалість кредиторського боргу, збиток власного капіталу
4	Бенчмаркінг та фінансовий контроль	Процент зменшення власного капіталу, дивідендного доходу
5	Розрахунок коефіцієнта Бивера, п'ятифакторний моделі Альтмана	Співвідношення небезпечного та прогнозного, амплітуда відхилення
6	Відзначення потреби додаткових фінансових коштів	Розрахунок суми дефіциту грошових коштів для фінансової безпеки

На думку авторів показники через виконання функцій підсистемою контролю і інструментарій реалізації завдання можливо розмістять у таблиці 6.

Показники виконання функцій підсистемою контролю і інструментарій реалізації завдання

Таблиця 6

№	Інструментарій реалізації завдання	Показники виконання функцій підсистемою
	1	2
1	Визначення характеру та сутності фінансової діяльності	Тренд величин поновлення коштів в активах що відволікаються

2	Розрахунок та зіставлення відхилень від планових	Зріст рентабельності продаж, частки власних коштів у покритті запасів
	1	2
3	Показники корегування фінансових ресурсів і їх джерел	Зміни коефіцієнту співвідношення позикових і власних коштів, боргів
4	Емпіричний фінансовий прогноз, калькуляція суми шкоди, доходу	Зміни поточних обов'язків, коефіцієнту покриття дефіциту суми шкоди
5	Формування ряду помилок у фінансах, умов невизначеності	Зменшення перечення прорахувань та сум шкоди, фінансової непрозорості
6	Викликання позитивного грошового потоку	Зріст коефіцієнту наповнення захисних фінансових резервів

На думку авторів, показники через виконання функцій підсистемою важелів і інструментарій реалізації завдання можливо відзначити у таблиці 7.

Показники виконання функцій підсистемою важелів і інструментарію реалізації завдання
Таблиця 7

№	Інструментарій реалізації завдання	Показники виконання функцій підсистемою
1	Ліквідація дефіциту грошових коштів, формування резервів	Співвідношення відплачених дивідендів, зріст власного капіталу
2	Усунення перешкод нормам фінансового функціонування	Рівновага дебіторської та кредиторської заборгованості, фондів
3	Хеджування логік створення кризи, маніпулювання даними	Повнота розрахунків, відплачених процентів, відсутність штрафів, пені
4	Боротьба із саботуванням, перекручуванням фінзвітності	Позитивні оцінки та висновки фінансового аудиту, контролю
5	Використовування власних джерел грошових і займаних коштів	Коефіцієнти абсолютної ліквідності, рентабельність акції, рекапіталізація
6	Згортання ваги дебіторської заборгованості, диверсифікація	Коефіцієнти платоспроможності, котирування акції, зріст виручки

Інформаційна підсистема є важливою серед інших підсистем, така що забезпечує ритмічність і синхронізацію роботи всій системи фінансової безпеки. На думку авторів, завдання, інструментарій і показники виконання функцій підсистемою інформації можливо розмістити у таблиці 8.

Завдання підсистеми інформації, інструментарій реалізації завдання і показники виконання функцій підсистемою інформації

Таблиця 8

№	Завдання підсистеми інформації	Інструментарій реалізації завдання	Показники виконання функцій підсистемою
1	Накопичування публічної фінансової інформації	Формування баз даних фінансового оточення та стану	Відсутня допомога сторонніх аудиту, додатка інформації
2	Сортування фінансової інформації для підсистем і засновників	Селекція поточної інформації згідно цілям	Узгодження звітів інших підсистем по виконанню завдань
3	Забезпечення інформаційних потоків між підсистемами	Своєчасна та повна обробка фінансової інформації, обмін	Обмеження щодо користування інформації відсутні

Методикою ефективного функціонування підсистем фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, на нашу думку, є методика застосування кожною підсистемою своєї методики, яка є логічна, фінансово орієнтована. На наш погляд, підсистемі діагностики

відповідають вимогам методики коефіцієнтного аналізу фінансового стану суб'єкта підприємництва як базису формування нормативних (фінансово безпечних) показників. Методика прогнозування настання кризи сформує фінансові показники майбутнього у розрізі фінансового циклу суб'єкта підприємництва та терміну можливого впливу загроз. Різниця між нормативними та прогнозними фінансовими показниками відзначає відхилення від нульової точки фінансової небезпеки. Затверджена засновниками суб'єкта межа коливань нормативних небезпечних фінансових показників може бути досягнута прогнозними фінансовими показниками. Перевищення межі фінансової небезпеки прогнозними показниками формує дефіцит грошових коштів – ключову загрозу фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. На думку авторів, розмір дефіциту необхідно ліквідувати підсистемою важелів.

На наш погляд, підсистеми контролю відповідають вимогам методики фінансового контролю, аудиту. Визначити джерела позитивного грошового потоку, розробити фінансовий план забезпечення безпеки суб'єкта, інтегрувати механізм захисту у діючий фінансово-господарський процес, здійснювати корегування прогнозу фінансового циклу та запропонувати заходи і вирішення проблеми фінансової рівноваги суб'єкта (безпечна фінансова ділянка) – ключові мети підсистеми контролю.

На думку авторів, підсистемі важелів відповідають вимогам методики формування процесу реалізації заходів щодо забезпечення фінансової безпеки та методики оцінки ефективності заходів. Кожний суб'єкт підприємництва самостійно розробляє власні методики згідно набору фінансових загроз та небезпек у поточному режимі часу і функціонуючому вільному ринку. На наш погляд, методику ефективного функціонування окремої підсистеми фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, результат застосування та критерій ефективності можливо відобразити у таблиці 9.

Методика ефективного функціонування підсистем фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, результат застосування та критерій ефективності.

Таблиця 9

№	Підсистема фінансової безпеки суб'єктів підприємництва	Методика ефективного функціонування підсистем суб'єктів підприємництва	Результат застосування	Критерій ефективності
	1	2	3	4
1	Діагностики	Коефіцієнтного аналізу фінансового стану, прогнозування кризи	Додання прогнозних фінансових показників	Точність визначення мінімального розміру додаткового фінансування
2	Контролю	Фінансового контролю, аудиту	Визначення джерел грошового потоку	Бюджет вирішення проблеми фінансової рівноваги мінімальний
3	Важелів	Формування процесу реалізації заходів, оцінки ефективності заходів	Вирішення проблеми фінансової рівноваги	Фактичні фінансові показники суб'єкта краще прогнозних
4	Інформації	Забезпечення інформаційних потоків між підсистемами	Формування баз даних і обробка інформації	Відсутні фінансові витрати зверх бюджету

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку у даному напрямку. На думку авторів, методика ефективного функціонування підсистем фінансової безпеки суб'єктів підприємництва – це центрова складова парадигми фінансової безпеки. Нема тотожності між суб'єктами підприємництва у господарчому процесі, розміром власного капіталу, рівнем доступу до вільних фінансових ресурсів – це важливо.

1. Дослідження методики ефективного функціонування підсистем фінансової безпеки свідчить про необхідність їх панування згідно з дефіцитом поточних фінансових потреб суб'єкта у грошових коштах – існуючим джерелом загроз.

2. Кількість підсистем фінансової безпеки суб'єктів обмежена функціями захисту, практичними завданнями, показниками та інструментами їх реалізації.

3. Кожна підсистема використовує власну методику, тотожну господарчим цілям та інтересам засновників і застосовує корегування фінансового циклу негативного впливу - шлях до відновлення фінансової рівноваги суб'єкта.

4. Критерії ефективності функціонування підсистем фінансової безпеки – це точність визначення мінімального розміру додаткового фінансування і мінімального бюджету, вирішення проблеми фінансової рівноваги.

5. Нульова точка фінансової небезпеки – це відсутність різниці між нормативними та прогнозними фінансовими показниками стану суб'єкта.

Перспективи подальших досліджень:

1. Удосконалення методик визначення позитивного грошового потоку, руйнуючого у майбутньому дефіцит коштів суб'єкта.

2. Розробка критеріїв ефективності функціонування підсистем фінансової безпеки суб'єктів підприємництва по нівелюванню впливу імовірних загроз, втечі якості фінансового прогнозування подій, рівня фінансової небезпеки.

3. Ефективне інтегрування фінансової безпекою механізму захисту власного капіталу у господарський процес суб'єкта підприємництва.

Література:

1. Ашуєв А.М. Бенчмаркінг як інструмент антикризового управління підприємством / А.М. Ашуєв // Актуальні проблеми економіки (укр.). – 2003. – № 4. – С. 46–48.

2. Єрмошенко М.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства / М.М. Єрмошенко. – К.: НАУ, 2005. – 78 с.

3. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К.: Київ, Нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.

4. Шевцова О.Й. Система фінансової безпеки банку : наук.зб./ О.Й. Шевцова // Вісник соціально-економічних досліджень. – ОДЕУ, 2005. – № 20. – С. 340–344.

5. Пластун О.Л. Ключові напрямки розвитку системи фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / О.Л. Пластун // Механізм регулювання економіки. – 2006. – № 4. – С. 206–214.

6. Болгар Т.М. Менеджмент ризиків і ресурсів як складова забезпечення фінансової безпеки банківських установ / Т.М. Болгар // Вісник Львівської комерційної академії / Львівська комерційна академія. – Львів, 2007. – Вип. 27. – Серія економічна. – С.37–41.

7. Фінансовий моніторинг в банку: навч. посіб./ С.О. Дмитров, В.В. Коваленко, А.В. Єжов, О.М. Бережний; за ред. С.О. Дмитрова, В.В. Коваленко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 336 с.

8. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: [монографія] / за ред. А.О. Єпіфанова. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 256 с.

Аннотація

МЕТОДИКА ЕФФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗОПАСНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМЦЬСТВА

Пантелеев В.П., к.е.н., доцент

Лепилин М. Г., соискатель

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Получила дальнейшее развитие методика эффективного функционирования подсистем фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Представлены - инструментарий реализации заданий каждой из четырех подсистем, применение

подсистемами методик и показателей, определены критерии эффективности функционирования подсистем.

Ключевые слова: подсистемы финансовой безопасности субъектов предпринимательства, эффективное функционирование подсистем.

Summary

METHODOLOGY EFFECTIVE PERFORMANCE OF FINANCIAL SAFETY SUBJECT'S ENTERPRISE

Panteleev V., Ph.D, docent

Lepilin M., competitor

V.N. Karazin Kharkiv National University

The further progress methodology effective performance of the subsystems financial safety subject's enterprise is given. Instruments implementation missions every one of the subsystems is described. Adaptation subsystems of methods and factors to have presents. The criterions of efficiency performance subsystems are detected.

Key words: subsystems financial safety subject's enterprise, effective performance of the subsystems.

Надійшла до редакції 25.06.2010 р.

Науковій керівник Пантелєєв В.П., к. е. н., доцент

© Пантелєєв В.П., Лепілін М.Г., 2010 р.